

www.insulaeuropea.eu

Η Paola Maria Minucci παίρνει συνέντευξη από τον Μιχάλη Πιερή

Ο Μιχάλης Πιερός γεννήθηκε το 1952 στην Εφταγώνια της Κύπρου. Σπούδασε θέατρο και φιλολογία στα Πανεπιστήμια Θεσσαλονίκης και Sydney. Αρχισε να δημοσιεύει ποίηση στα 1982, αρχικά με το λογοτεχνικό ψευδώνυμο Μιχάλης Εφταγωνίτης με το οποίο εξέδωσε και την πρώτη ποιητική του συλλογή, *Ανάσταση και Θάνατος μιας Πολιτείας* (Αθήνα, Πλανόδιον, 1991) στην οποία κατέθεσε το καίριο για όλη την κατοπινή του ποίηση θέμα των μεταμορφώσεων της πόλης, συνδυασμένο με τα θέματα της εξορίας, της μετανάστευσης, του ταξιδιού και της περιπλάνησης, της αποξένωσης και της επιστροφής. Ακόμη, στην ιδρυτική αυτή συλλογή, απαντά η θεμελιακή για την ποίησή του επιλογή για μian εν κινήσει λογοτεχνία με ποιήματα που εντοπίζονται «εν πτήσει», σε «πλουν», σε «τρένο», σε «εκδρομή». Ακολούθησαν, ανάμεσα σε άλλες, οι ποιητικές συλλογές *Ρυθμού και φόβου* (1996), *Σ' όνειρο η πατρίδα* (1998), *Μεταμορφώσεις πόλεων* (1999), *Αφήγηση* (2002), *Τόποι Γραφής* (2005) και ξανά *Μεταμορφώσεις πόλεων* (Ικαρος 2010). Παράλληλα εξέδωσε πεζά και θεατρικά έργα, μελέτες και δοκίμια για την ποίηση και για ποιητές όπως ο Καβάφης και ο Σεφέρης, μετέφρασε αρχαίο ελληνικό δράμα στα νέα ελληνικά, καθώς και διάφορους ξένους ποιητές (A.Nedim, Osip Mandelstam, Archibald Macleish, A.D. Hope, J. Brodski, κ.ά.). Μεταφράστηκε σε αρκετές ευρωπαϊκές γλώσσες και η ποίησή του εξεδόθη σε μορφή βιβλίου στη Ρώμη, στο Παλέρμμο, στη Μόσχα, στο Παρίσι, στη Γρανάδα, στο Βουκουρέστι, στη Σόφια και αλλού.

—*Μιχάλη, την πρώτη σου συλλογή την τύπωσες όταν ήσουν 40 χρόνων, δηλαδή σε αρκετά μεγάλη ηλικία. Ωστόσο ξέρω ότι δημοσίευες ποιήματα σε λογοτεχνικά περιοδικά ήδη από το 1983, όταν ήσουν 30 χρόνων. Πότε όμως άρχισες να γράφεις;*

—Γράφω από παιδί. Ή μάλλον για να είμαι πιο ακριβής, συνθέτω από παιδί. Γιατί ανήκω σ' εκείνη τη γενιά Κυπρίων που πρόφτασε, μαζί με την *προ-ηλεκτρική* εμπειρία, να ζήσει και την παραγωγή της ποίησης ως τέχνης του προφορικού λόγου, μέσω της μνημοτεχνικής διαδικασίας. Αποστήθιζες λογότυπους, ποιητικές φράσεις, θαμπωνόσουν με ορισμένες ποιητικές εικόνες και βεβαίως κάποια στιγμή ήθελες να μιμηθείς ανταγωνιστικά αυτούς τους τεχνίτες ή καλύτερα τους μαστόρους του ποιητικού λόγου, οι οποίοι μπορεί να ήσαν απλοί λαϊκοί άνθρωποι, αγρότες ή εργάτες, αλλά είχαν, ωστόσο, ένα γνήσιο ποιητικό ταλέντο. Αυτό σημαίνει, φυσικά, ότι τα πρώτα μου ποιήματα τα σκάρωνα στην τοπική κυπριακή διάλεκτο και όχι στην κοινή ελληνική γλώσσα που μαθαίναμε στο σχολείο.

—*Θυμάσαι κάποια από εκείνα τα “προφορικά” σου ποιήματα;*

—Ναι, θυμάμαι μερικά με νοσταλγία , κυρίως γιατί έχει παραμείνει μέσα μου ο ρυθμός και η μουσική τους, στοιχεία που με γεμίζουν νοσταλγία για τα παιδικά και τα νεανικά μου χρόνια που έζησα στην Κύπρο προτού ξενιτευτώ. Και φυσικά η ποίησή μου είναι επηρεασμένη από τους ρυθμούς και τη μελωδία που κρύβει μέσα της η μουσικότητα κυπριακή διάλεκτος.

—*Επομένως και ο τίτλος μιας ποιητικής σου συλλογής που εξέδωσες πριν από είκοσι χρόνια (Ρυθμού και φόβου, Πλανόδιον 1996) έχει να κάνει με το ρυθμό της γενέθλιας γης και της τοπικής γλώσσας;*

— Οπωσδήποτε. Νομίζω ότι η σχέση μου με τον κόσμο ξεκίνησε με αυτό το διπλό αίσθημα. Τον ρυθμό και τον φόβο. Λένε ότι η παιδική μας ηλικία είναι η σκοτεινή μήτρα όλων των αισθημάτων που αναπτύσσουμε αργότερα. Η πιο μακρινή μνήμη από την παιδική μου ηλικία συνδέεται ακριβώς με αυτή την εμπειρία. Η σχέση μου με την έννοια του ρυθμού είναι μια έννοια σχεδόν σωματική, σοφιλιασμένη ταυτόχρονα στη μνήμη, στο μυαλό και στη σκέψη.

—*Δηλαδή ο ρυθμός είναι για σένα η απαρχή της ποιητικής συγκίνησης;*

—Ναι, ο ρυθμός για τον οποίο σας μιλώ είναι ένα στοιχείο που βρίσκεται εξαρχής μέσα στην ίδια τη συγκίνηση που γεννά το ποίημα. Η συγκίνηση, άλλωστε, είναι μια ρυθμική κίνηση. Ο ρυθμός δεν ταυτίζεται με το μέτρο. Το μέτρο είναι μηχανικό, ο ρυθμός είναι ζωικό στοιχείο. Έχει να κάνει με τη μνήμη και την ανάσα του ποιητή, επομένως δεν θα πρέπει μετρηθεί με τα κλασικά εργαλεία των εγχειριδίων της μετρικής, απαιτεί μιαν άλλου τύπου προσέγγιση.

—*Τί είναι για σένα ο νέος ρυθμός;*

—Ο νέος ρυθμός, είναι ο κρυμμένος για τους πολλούς ρυθμός της κάθε νέας εποχής, και τον οποίο η ποίηση τον ανακαλύπτει μέσα από εν πολλοίς σκοτεινές διαδικασίες. Αφορά μιαν καινούρια αίσθηση για την κίνηση των λέξεων που προκύπτει από τον εσωτερικό κυματισμό της συγκίνησης. Και όσο ασήμαντη και αν είναι αυτή η καινούρια κίνηση, είναι, ωστόσο, διαφορετική από την παραδοσιακή κίνηση και το θέμα είναι αυτό. Ο Ντάντε, για παράδειγμα, δεν είχε ακούσει ποτέ ήχο αυτοκινήτων, αεροπλάνων, ούτε είδε την κίνησή τους, ούτε έζησε το ρυθμό του τρένου, του μετρό ή ενός αεροπορικού βομβαρδισμού. Επομένως, η έννοια του ρυθμού στην ποίησή του δεν μπορεί να μοιάζει με το ρυθμό ενός μεταπολεμικού ποιητή του 20ού αιώνα. Μπορεί να έχουν αναλογίες αφού και οι δύο ρυθμοί παράγονται μέσω της γλώσσας, όμως δεν είναι όμοιοι. Ο ρυθμός είναι σύμφυτος με την εποχή και με την προσωπικότητα του κάθε ποιητή. Κάποτε είχε περισσότερη σχέση με τον παλμό της φύσης. Σήμερα έχει περισσότερη σχέση με τον παλμό μιας πόλης.

—*Ας μιλήσουμε για την ποιητική γλώσσα. Στη εποχή μας αρκετοί ποιητές δίνουν την εντύπωση ότι διαλέγονται περισσότερο με τη γλώσσα της διαφήμισης, του κινηματογράφου και αυτήν του χώρου των media και των ποικίλων μοντέρνων μορφών επικοινωνίας και λιγότερο με τα κείμενα της ποιητικής παράδοσης. Ποια είναι η γνώμη σου;*

—Ο ποιητής βεβαίως και θα γράψει λαμβάνοντας υπόψη όλες τις καινούριες μορφές ή και τεχνικές έκφρασης της εποχής του (ακόμη και τα λογοπαίγνια, τα συνθήματα ή και τα μηνύματα που αποστέλλονται μέσω των κινητών και γενικότερα τη γλώσσα των υπολογιστών και του διαδικτύου). Από την άλλη, ο διάλογος με την ποιητική παράδοση είναι συνεχής, μόνο που κάθε φορά γίνεται με νέες προϋποθέσεις. Δεν γίνεται αλλιώς. Προσωπικά ακούω μέσα μου τις φωνές της ποιητικής παράδοσης (όχι μόνο της ελληνικής, αλλά και της ευρωπαϊκής). Το αίσθημα που έχω είναι ότι όλοι οι ποιητές που αγαπώ (από τον Όμηρο και τον Ευριπίδη και έως τον Ντάντε και τον Πετράρχη, από τον Κορνάρο και τον Σολωμό και έως τον Καβάφη, τον Έλιοτ και τον Σεφέρη), βρίσκονται μέσα μου. Τους κατοικώ και με κατοικούν. Μου ανήκουν και τους ανήκω. Κάθε που πάω να γράψω, αισθάνομαι ότι έχω μια μεγάλη ευθύνη απέναντί τους. Όχι γιατί θα πρέπει να γράψω όπως αυτοί, αλλά γιατί θα πρέπει να γράψω και με τη δική τους προϋπόθεση. Γράφω περικυκλωμένος από πολλές φωνές. Οι φωνές των ζωντανών ανθρώπων γύρω μου και οι φωνές τόσων και τόσων ποιητών που αγάπησα και που αγαπώ. Είναι σαν να βρίσκομαι σε ένα περιβόλι γεμάτο πουλιά που κελαηδούν. Και πρέπει να ξεχωρίσω εκείνα που κελαηδούν ωραία (που έχουν για μένα όμορφη λαλιά), αλλά πρέπει να ακούσω και τη δική μου φωνή. Αυτή είναι η πιο ωραία εμπειρία, θα έλεγα και η πιο ενδιαφέρουσα αλχημεία σε αυτή την περιπέτεια της ποιητικής γραφής.

—*Μιχάλη, όσο ξέρω, στην ποίησή σου, γενικά, το ταξίδι κι η περιήγηση περισεύουν...*

—Είμαι ένας άνθρωπος που ταξίδεψε πολύ στη ζωή του και που συνεχίζει να ταξιδεύει πολύ. Επομένως το ταξίδι μέσα στην ποίησή μου προϋποθέτει ή συγκρατεί στοιχεία της πραγματικότητας. Κάποτε όμως συνδυάζεται και με πλασματικές εμπειρίες. Άλλοτε πάλι είναι ονειρικό ή οραματικό. Στις *Μεταμορφώσεις Πόλεων* (Roma, Donzelli 2008) αυτές οι έννοιες είναι συχνά μπερδεμένες. Η τοπική πλαισίωση, το σκηνικό, μπορεί να στηρίζεται σε αληθινές λεπτομέρειες που με σταματούν σε κάθε τόπο, όμως απ' εκεί και πέρα (ως προς τις αισθήσεις που μου δίνει ο χώρος ή τα συμβάντα που περιγράφονται στο ποίημα) τα πράγματα μπερδεύονται. Ούτε ο ίδιος γνωρίζω πού τελειώνει το πραγματικό και πού αρχίζει το πλασματικό. Ούτε είμαι βέβαιος ποια είναι η πιο αληθινή μορφή που συνάντησα. Το κορίτσι που πουλούσε αντικείμενα τέχνης σε ένα μαγαζί στη Γρανάδα, ο Τορκουάτο Τάσσο που τον κέρασα κρασί σε μια ταβέρνα στη Φερράρα, ή η Ελεωνόρα της Αρραγωνίας, η θρυλική βασίλισσα της Κύπρου που τη συνάντησα μαρμαρωμένη σ' ένα Μουσείο στο Παλέρμο.

—*Ποια είναι η σχέση σου με τη θρησκεία; Πιστεύεις στην άλλη ζωή;*

—Η σχέση μου με τη θρησκεία περιορίζεται σιγά σιγά σε ελάχιστα δρώντα στοιχεία της θρησκευτικής μας παράδοσης. Ως άτομο, δεν καλύπτομαι (και αυτό το λέγω με οδύνη) από την υποσχόμενη από ποικίλους προφήτες άλλη, αιώνια ζωή. Ολοένα και περισσότερο με απασχολεί το καθημερινό γεγονός αυτής της σίγουρα υπαρκτής ζωής μας, το χειροπιαστό ιδανικό μιας τίμιας σχέσης με τον παρόντα χρόνο, με ενδιαφέρει ολοένα και περισσότερο το έργο του ανθρώπου που σταματά το χρόνο (έστω και για λίγο). Αν πετύχω κάτι τέτοιο με την ποιητική μου εργασία (και είναι στιγμές που έχω την ψευδαίσθηση, έστω, ότι με διακατέχει ένα τέτοιο αίσθημα νίκης επάνω στα δεσμά του χρόνου και τη σκλαβιά του περιβάλλοντος κοινωνικού χώρου) τότε νιώθω μια παράξενη πλήρωση, ένα αίσθημα σωτηρίας από τις πολλαπλές παγίδες της καθημερινότητας και της μιζέριας του καθωσπρεπισμού, των κοινωνικών συμβάσεων της δεσπόζουσας υποκρισίας.

—*Μια τελευταία ερώτηση, που αφορά στον πολιτικό χαρακτήρα της ποίησής σου. Έχεις, γενικά, γράψει με πολύ πλάγιο τρόπο για τη σύγχρονη τραγωδία που βρήκε την Κύπρο το καλοκαίρι του 1974 με τους πρόσφυγες, τους αγνοούμενους και τις χαμένες πατρίδες. Είναι αυτό μια συνειδητή επιλογή;*

—Ναι, προτιμώ την πλάγια αναφορά, ένα είδος μετατόπισης. Για παράδειγμα έγραψα σ' ένα ποίημα που εντοπίζεται στο Παλέρμο για το θάνατο μιας όμορφης κόρης που ήθελε να πετάξει γυμνή πάνω από τα συρματοπλέγματα, και την πυροβόλησαν στρατιώτες, πιθανότατα και από τις δύο μεριές (και Έλληνες και Τούρκοι). Βρισκόμουν τότε κάτω από την έντονη επίδραση μιας πολύ άσχημης εμπειρίας που θεωρώ ότι στάθηκε η αφετηρία αυτού του ποιήματος. Το Παλέρμο μύριζε εκείνες τις μέρες φονικό, καθώς ήταν ασφυκτικά γεμάτο από ένοπλους στρατιώτες, που το φρουρούσαν απέναντι σε πιθανή επίθεση της Μαφία λόγω της καταδίκης ενός στελέχους της Μαφίας. Ωστόσο, κάθε φορά που διαβάζω αυτό το ποίημα, το οποίο τιτλοφορείται «Φεγγάρι-Μνήμη στο Παλέρμο», νιώθω ότι αναφέρεται στη μοίρα της Κύπρου.